

Solidus kupiškėniškų knygų derlius

SKAITYMO MALONUMAS

Almanacho „Kupiškis. 2023“ tekstų autoriai su rajono meru Algirdu Raslanu.

Trys nauji kraštotyros leidiniai liepos 26 dieną pristatyti Kupiškio viešojoje bibliotekoje. Šis renginys pritraukė gausų būrį kupiškėnų ir svečių. Apie savo publikacijas papasakojo keletas tų leidinių autorių. Visus pasitiko nuotaikinga bandomininkų Edvardo Kareivos ir Alredo Buškos muzika.

Renginį vedė ir autorius kalbino bibliotekos direktorius Algirdas Venckus, jo pavaduotoja kultūrai Skaistė Bakanienė ir bibliotekininkas Minijus Pučeta.

Banguolė

ALEKNIENĖ-ANDRIJAUSKĖ

SVARBIAUSIAS ĮVYKIS IR INTRIGUOJANTI PRAEITIS

Pirmiausia pristatytas Kupiškio kultūros ir istorijos almanachas „Kupiškis. 2023“, kurio sudarytojas yra visiems gerai pažįstamas kraštiečių Vidmantas Jankauskas.

Šio leidinio kupiškėnai kasmet bene labiausiai laukia. Pernai almanachas paminėjo 20 metų sukaktį ir toliau sėkmingai žengia į trečią dešimtmetį.

Šį kartą įžanginį almanacho straipsnį „Biblioteka sugrįžo į atnaujintus savo namus“ parašė buvusi ilgametė bibliotekos darbuotoja Lina Matiukaitė.

Pasak jos, tai buvo metų įvykis, metų renginys.

„Apie tai plačiai rašė spauda, tai skelbta internete. Norėjosi, kad apie tai būtų parašyta ir leidinyje, kuris turi didesnę išliekamąją vertę“, – pabrėžė šio straipsnio autorė.

L. Matiukaitė yra atsakinga už almanacho rubriką „Lėvens balsai“. Čia skaitytojai ras jau mirusių literatės Laimos Lapienienės eilėraščių.

Almanache publikuojama svarbiausių su Kupiškio susijusių kultūros renginių kronika, naujų leidinių apie Kupiškį bibliografija.

Šių publikacijų autorė taip pat yra L. Matiukaitė. Ji sakė, jog šiek tiek nusivylė, kad almanach viršeliui pasirinktas ne atnaujintos Kupiškio viešosios bibliotekos, bet Subačiaus miesto vaizdas. Bet rei-

Autorės nuotraukos

kia žvilgsnio ir į Subačių.

Straipsnio apie Palėvenėlės dvaro inventorių autorius Alvydas Totoris negalėjo atvažiuoti į renginį. Apie jo publikaciją papasakojo A. Venckus.

Pasak jo, autorius praplečia žinojimą, kaip atrodė Lietuvoje dviračiai XVII ir XVIII amžiaus sandūroje. Ne tik apie dvaro inventorių čia rašoma. Skaitytojai ras aplinkinių kaimų gyventojų vardus ir pavardes. Gal aptiks ir savo giminaičių. Tai gali būti rimtas pagrindas ieškant giminės šaknų ir ryšių.

Vidmantas Markevičius almanachui parašė apie savo uošvį matininką Antaną Kubilių iš Rudilių. Jis papasakojo, kokie ryšiai uošvį siejo su prezidentu Antanu Smetona, kuris dalyvavo jo vestuvėse. Apie tai plačiau rasime pavartę almanachą.

ŠEIMOS IR TREMTIES ISTORIJOS

Muziejininkė Aušra Jonušytė serijos „Šeimos istorijos“ straipsnyje pasakoja apie šviesaus atminimo kupiškėnų Aldoną Elžbietą Širvinskaitę, kuri buvo puiki mezgėja, gėlininkė ir kulinarė, daug žinojo apie Kupiškio praeitį. Straipsnio autorė ją pažinojo ir apgailestavo, kad nepasiekė Aldutės paklausinėti apie pokario Kupiškį, patikslinti kai kurių istorinių faktų. Mintis perteikti įdomesnius Širvinskių ir Kriūkių šeimos gyvenimo faktus kilo tada, kai suži-

nojo, kad po Aldonos mirties liko daug jos nuotraukų ir kitų dokumentų.

Rašydama straipsnį A. Jonušytė rėdo mėnesius po darbo vakarais rinkti informaciją. Iš penkiolikos pateiktųjų tik penki turėjo naudingos informacijos.

Ypač daug papasakojo Aldutės pusseserė iš Kriūkių giminės. Muzejininkės tekstą pagyvena autentiška pasakotojų kalba.

Kraštotyrininkė Aldona Ramanaušienė almanacho rubrikai „Senoji fotografija“ pateikė buvusio Palėvenės bažnyčios vargonininko, visuomeninių organizacijų nario Povilo Grakausko Palėvenės fotografijų. Iki 1940 metų jis buvo pagrindinis Palėvenės įvykių fiksuotojas. Prasidėjęs Antrajam pasauliniam karui buvo areštuotas ir komunistų sušaudytas prie Panevėžio cukraus fabriko. Jo vienintelė kaltė – priklausymas Šaulių sąjungai.

Nuotraukų A. Ramanaušienė davė P. Grakausko dukra Birutė, gyvenanti Pasvalyje. Su ja A. Ramanaušienė daug metų palaiko ryšius.

Kaune gyvenanti iš Skapiškio krašto kilusi Genovaitė Mikėnaitė almanachui parašė straipsnį „Tremtinės liudijimai“. Ji 1948 metais su tėvais, seserimi ir broliu buvo išstremta į Sibirą. Straipsnio autorė pasakoja ne tik apie tremtį, bet ir apie tremtinių kapinių paiešką, apie 1990 metų ekspediciją į tremties vietą, kai į Lietuvą parsii-

vežti kelių dešimčių žmonių, mirusių tremtyje, palaikai.

Prof. Aldona Vasiliauskienė toliau tęsia pasakojimų ciklą apie tremtinius skapiškėnus. Šį kartą straipsnyje „Gyvenimo epizodai: „Aukščiausias siučiua įvairius išbandymus“ ji pasakoja apie Elenutę Vogulytę-Stokienę.

Pasak autorės, ši moteris Sibire praleido jaunystę. Labai sunkiai dirbo, vargo, bet širdyje neturi jokio pykčio. Visą iškentė, nes buvo jauna.

Šiandien Elenai 90 metų, bet ji turi unikalią atmintį. Prisimena ne tik tremtinių, bet ir jų prižiūrėtojų pavardes. Visur aplink ieško tik gėrio apraiškų. Ji nepaprastai darbšti. Šiuo metu visiškai nebe-mato, bet kol dar šiek tiek matė, sodindavo daržus.

Jonas Naujikas parašė apie savo gimtąjį Mirabelėlio kaimą. Išpildė tai, ko nebesuėjo iki mirties padaryti jo brolis, garsus fotografas Vilius Naujikas. Per renginį autorius prisiminė buvusius kaimynus, vaikystės išdaigas.

KITOS TEMOS IR ELITAS

Daugiausia straipsnių įvairiomis temomis almanachui pateikė jo sudarytojas V. Jankauskas. Jis rašo apie mokytoją Feliksą Visocką, provizorius Steponą Nasvyčio sąsajas su Subačiumi, pateikia naujų generolo Jono Černiaus biografijos faktų.

Nukelta į 9 p.

Javapjūta

PASKALBOSYKIM

Kristina VALYTĖ

Aik tu paklon, kad pritalžta! Kėp kas baleikų unt vietos būt iš-vertys – va ti ir ti, ir ti... O rapsas gi, kad išguldytas!

Kėk nuostolio ūkinykam. Kvė-čiukai no tokio lėtaus gol potys nusikūla?

Tėknika dabar, parkūnai, kadu bajvažios. Stovia vando, sauson žėman susigėrt bijo. O aglas palei kėlių kėp sūbovo!

Misljau, kad unt gryčios už-virs. Kad ir šaka koki atatrūks ir tvosis – kiek raikia šiperiui pramušt ar lungui įskėlt. Visa loima, nieko nenutiko, bat prigūsdino tai gerai.

O koki graži subatoj buvo javapjūta! Kombainos tik dulka. Ir ošėgi toki smalsuta, toj laukan atonešiau rūrų.

Papatagrapuot gi įdomu.

Bendrovas kokios ti kombainorius pasišūla many pavežiotėn.

Ir tēp no dūšios jisai mon ro-džia, pasakoja, kad dabar ti viskas par kompiuterj, agregatas patsai važiuoja, nēt vairuot nebaraikia, visa automatiška.

Tai ir klausiu jo, tai kom tadu šoperio baraikia, išlipk, pakūryk, pakuls ir ba tau.

Ot vat, soko, raikia, kad kompiuterin žiūrėčia, čia argi raikia sutuokt. Ir bendrovas valdžia par sistėmų moto, katran lauki kombaino asama, kadu kuli, kadu sustoiji.

Soko, čia tau ne seniau, kė sa-noji kūlimo aparatūra po laukų kriuksadama daugiau ne kėk nukulia, o unt žėmas grūdų išbarsto.

Šyč pravažiuoja kėderiu plačiausiu, pojama, tai nors znokas.

Bat kai kompiuteris sūblūdija, bat soko, geriau jau koki „Nivala“ tūi. Nors žinotum, kėp sutaisytėn.

Istordžius tų vyriokų pėrlipiau pas pūrstū.

Lauki stovėjo, laukė, kol prikuls. Tasai pasiūlėjo užliptėn unt priekabos, pasižiūrėt, ar gerai derlius byra.

Tėp nusdyvijau – o žolių, žolių! Gol ti kiečiū sata, ne miečiū?

Bat jisai mon paaiškino, kad dabar tēp jau čia akologiškai turia būt, par sytus pralais ir bus švairiausi grūdai.

Dova gi kėp mažom vaikui įlipt pūron, atsisėst už vairo. O kad iš aukštai gerai motos!

Bat jėgu tokių mašinų vairuot, tai gol tiek to. Toki višta pirman posūky apvirščia.

Do traktoristas pokvėta pas jį pasivažinėt. Jo gi traktorius ar nešpėtnas. Su muziku, su kondicionieriu, kraslas minksčiausias kėp karolius.

Soko, ar prisimėni, vaikėl, kėp traktoriai būdavo su puskačiais? Tumpai tumpai tų virvų pusj dėnos, kol užukuri.

Dabar raktelius kėp mašinai birtb – ir aina.

Grįžau tadu namo no dulkių pūišina kėp vėlnias, duntys tik žiba. Ot, bus gėras straipsnis!

Solidus kupiškėniškų knygų derlius

Atkelta iš 7 p.

Almanache yra ir kitų autorių, neatvykusių į jo sutiktuves, publikacijų.

Rubrikos „In memoriam“ puslapiuose pagerbti į Amžinybę išėję kupiškėnai. Konstatuota: „Mūsų mažėja.“

Almanacho autorius pasveikino ir atminimo dovanėles įteikė rajono meras Algirdas Raslanas. Jis šiuos žmones pavadino Kupiškio intelektualiniu elitu. Rajono vadovas pabrėžė almanacho svarbą, kaip būdą išsaugoti ir perduoti ateities kartoms Kupiškio krašto identitetą ir istoriją.

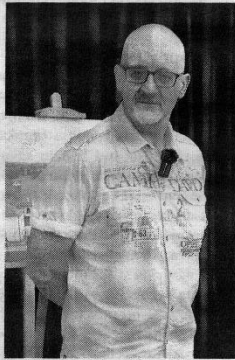
„Kupiškis buvo, yra ir bus gyvas. Almanachas tam yra skirtas, kad įvertintume ir apmąstytume, ką dar turime pasiekti mūsų intelektualų dėka, jūsų atminties dėka ir jūsų, jaunimo energijos dėka“, – kalbėjo meras.

Jis užsiminė, kad Savivaldybė turėtų labiau prisidėti prie kultūrinų iniciatyvų puoselėjimo.

PAŽINTIS SU PIRMUOJU FOTOGRAFU

Apie antrą knygą „Kazimieras Juozakas. Pirmasis Kupiškio fotografas“ su jos sudarytoju V. Jankausku kalbėjosi bibliotekininkas M. Pučėta.

V. Jankauskas stimulą knygai gavo pamatęs pas kolekcininką Liną Balčiūną keletą K. Juozako nuotraukų. Vėliau keletą jų rado

Vidmantas Jankauskas sudarė knygą apie seniausią Kupiškio fotografą Kazimierą Juozaką.

Kupiškio viešosios bibliotekos archyve. Ši nuotraukų paieška toliau tęsėsi lankant kupiškėnus ir vartant jų asmeninius albumus. Ten pavyko rasti senovinių nuotraukų. Dalį jų, kad fotografavo K. Juozakas (1857–1944), atpažino pagal kitose jo nuotraukose matytas draperijas, kitaip sakant, pagal nuotraukoms naudojamą foną ir kitus atributus. Mat K. Juozakas savo nuotraukų autorystės paprastai nežymėdavo. Nedaug išlikę nuotraukų, ant kurių jo paties ar kito žmogaus ranka užrašyta, kad fotografavo K. Juozakas.

Pasak šios knygos sudarytojo, nežinia, kas paskatino šį žmogų

fotografuoti. Jis dvidešimt metų buvo vienintelis fotografas Kupiškėje. Matyt, iš to galėjo ir pragyventi. Jo dėka galime pamatyti, kaip atrodė kupiškėnai prieš šimtą ir daugiau metų.

Jis įamžino Unę Babickaitę, seseris Glemžaites, Greimų šeimą, jaunimo veikėjus Jurgį Bukėną ir Praną Krapavicką, būsimą generolą Joną Černių, muziejininką Juozą Petruį.

„Saugokite senas fotografijas arba leiskite jų knygeles. Tos fotografijos linkusios dingti, išsibarstyti“, – knygos pristatymo pabaigoje visiems palinkėjo V. Jankauskas.

GIMINĖS KNYGOS GIMIMAS

Trečią knygą „Toks buvo mūsų gyvenimas“, kurią parašė Janina

Žilienė ir Aurelija Žilytė-Jurkuvienė, pristatė Ingrida Jurkutė-Lisauškienė. Ji prisiminė Subačiuje pas bobutę, mamos mamą, praleistas vasaras. Žinojo, kad bobutė pradėjo rašyti atsiminimus. Viskas buvo surašyta į du sąsiuvinius. Jie skirti vaikams ir anūkams, kad sužinotų, koks buvo jos gyvenimas.

„Mes prašydavome bobutės papasakoti, kaip ji sunkiai gyveno. Vaikams tas pasakojimas buvo tarsi pasaka. Po bobutės mirties sąsiuviniai atsirado pas mano mamą Aureliją.

Ji šiuos užrašus sutvarkė ir papildomai surinko informacijos apie savo giminę.

Taip atsirado kompiuteriu rinkta su skenuotomis nuotraukomis, įrišta giminės knyga“, – pasakojo I. Jurkutė-Lisauškienė.

Apie knygą „Toks buvo mūsų gyvenimas“ papasakojo (iš kairės) Ingrida Jurkutė-Lisauškienė, Aurelija Žilytė-Jurkuvienė ir Vitalija Jurkutė-Endziulaitienė. Bangualės Alekniešės-Andrijauskės nuotraukos

Jos pasakojimą papildė A. Žilytė-Jurkuvienė, pristatiusi gausiai į knygos sutiktuves susirinkusius giminaičius.

„Mano mama buvo baigusi Panevėžio gimnaziją, mokėjo kelias užsienio kalbas, buvo labai apsiškaitčiusi ir gyveno nykstančiame Subačiaus miestelyje.

Kai suėmė tėvą, man buvo šešeri metai, nelabai tai prisimenu. Tėvas iš Vorkutos, Uchtos lagerių, dešimt metų mums rašydavo laiškus. Mirė ten likus dviem mėnesiams iki įkalinimo pabaigos. Mes taip tikėjomės jo sulaukti.

Mama kaip politinio kalinio žmona ilgai negalėjo niekur įsidarbinti. Buvo laikoma nepatikima, tarybinės santvarkos prieše.

Tik vėliau įsidarbino kolūkyje bandito šeima, nors tėvelis nebuvo išėjęs į mišką partizanauti.

Mama kaip politinio kalinio dalyvavo Birželio sukilime ir už tai sulaukė represijų“, – pasakojo A. Žilytė-Jurkuvienė.

Pasak jos, atgavus Nepriklausomybę lyg iš dangaus nukrito žinia, kad tėvą reabilitavo, kad jis buvo neteisingai represuotas ir įkalinamas. Jam po mirties suteiktas kario savanorio statusas.

„Mamos rašinys atrodė lyg koks testamentas, įpareigojimas, kad nedūlėtų stalčiuje.

Esu dėkinga giminaičiui Lucijai Šimoniui, kad perskaitęs tuos užrašus davė paskaityti ir V. Jankauskui, kuris juos pasiūlė publikuoti“, – knygos atsiradimo istoriją atskleidė A. Žilytė-Jurkuvienė.